

GEA, FLORA ET FAUNA

Nova aportació al coneixement dels anòbids de la península Ibèrica (Coleoptera: Anobiidae)

A. Viñolas*

Rebut: 23.05.02
Acceptat: 15.07.02

Resum

Es donen noves citacions de diferents espècies d'anòbids que complementen la seva distribució a la península Ibèrica i s'afegeixen comentaris sobre la biologia. S'inclou una nova clau de les espècies ibèriques del gènere *Stagetus* Wollaston, 1861, per l'addició de noves espècies. Es proposa la separació específica de *Dorcatoma agenjoi* Español, 1978, n. stat. de *D. vaulogeri* (Pic, 1927).

MOTS CLAU: Coleoptera, Anobiidae, península Ibèrica, *Dorcatoma agenjoi* n. stat.

Abstract

A new contribution to the knowledge of the Anobiidae (Coleoptera) of the Iberian Peninsula

New records of several species of Anobiidae are presently given. The new records extend their distribution in the Iberian Peninsula. Comments to their biology and a new key to species of the genus *Stagetus* Wollaston, 1861, in the Iberian Pe-

ninsula, are also included. The specific separation of *Dorcatoma agenjoi* Español, 1978 n. stat. in relation of *D. vaulogeri* (Pic, 1927) is presently proposed.

KEY WORDS: Coleoptera, Anobiidae, new records, Iberian Peninsula, *Dorcatoma agenjoi* n. stat.

Resumen

Nueva aportación al conocimiento de los anóbidos de la Península Ibérica (Coleoptera: Anobiidae)

Se dan nuevas citas de diferentes especies de anóbidos para complementar su distribución en la Península Ibérica y se acompañan con comentarios sobre su biología. Se adjunta la clave específica del género *Stagetus* Wollaston, 1861, en la Península Ibérica, por la adición de nuevas especies. Se propone la separación específica de *Dorcatoma agenjoi* Español, 1978, n. stat. de *D. vaulogeri* (Pic, 1927).

PALABRAS CLAVE: Coleoptera, Anobiidae, Península Ibérica, *Dorcatoma agenjoi* n. stat.

*Museu de Zoologia. Apartat de correus, 593. 08080 Barcelona

Introducció

Després del treball d'Español (1992), s'han afegit poques dades noves sobre els anòbids de la península Ibèrica. Trobem les de *Grinobius planus* (Fabricius, 1787) de Lugo i A Coruña (Baselga & Novoa, 1999 i 2000), la d'*Ochina ptinoides* (Marshall, 1802) per A Coruña (Baselga & Novoa, 2000), la d'*Anobium inexpectatum* Lohse, 1954 (Baselga & Novoa, 1999), que és la primera per a la península Ibèrica, així com les de López-Colón (2001). Algunes d'elles són dubtoses perquè no s'hi indica el sexe ni l'estudi de l'òrgan copulador masculí, totalment imprescindible per a una correcta determinació dels anòbids.

En aquest treball es recopilen i s'indiquen noves citacions d'anòbids per a la Península, s'inclouen les noves espècies descrites després del treball d'Español (1992), es canvia l'estatus específic d'una d'elles i es fa una nova clau específica del gènere *Stagetus* Wollaston, 1861, perquè la del gènere *Ernobius* Thomson, 1859, ja va ésser feta per Novoa & Baselga (2000).

Subfamília Hedobiinae

Ptinomorphus imperialis (Linnaeus, 1767)

Recol·lectats 21 ♂ ♀ a Masquefa (Barcelona), V-1999, en fusta tallada de *Quercus* sp., leg. N. Valle, associats amb cerambícids i escolítids. Español (1992) dona els troncs d'heura com a hàbitat comú a la península Ibèrica. A la Península, aquesta espècie és coneguda de les províncies de Girona i Barcelona (Español, 1992).

Subfamília Ernobiinae

Gènere *Ernobius* Thomson, 1859

Ernobius parens (Mulsant & Rey, 1863)

Pròpia de la Mediterrània occidental. Coneguda a la península Ibèrica (Español, 1992) de la serra de Guadarrama (Madrid), serra Bermeja (Màlaga) i Alfara dels Ports (Tarragona), amb citacions de Portugal.

Capturats 2 ♂, Fraga (Osca), 26-VII-1997, a la llum UV, T. Yélamos leg. La resta d'exemplars coneguts també van se capturats a la llum UV i en troncs tallats de *Pinus halepensis*.

Ernobius vinolasi Novoa & Baselga, 2000

Espècie descrita amb 2 ♂ de les illes Cíes (Pontevedra), 13-VII-1997, Novoa leg, recol·lectats en fusta de *Pinus pinaster*.

Aquesta espècie se situa morfològicament al costat d'*E. parens* (Mulsant & Rey, 1863), però ben diferenciada d'aquesta per la conformació de l'òrgan copulador. El gènere *Ernobius* viu associat exclusivament a coníferes.

Subfamília Xyletininae

Xyletinus (Xeronthobius) lecerfi Kocher, 1956

Espècie descrita de l'Alt Muluia (Marroc). Español (1992) l'esmenta de la serra de María (Almeria) i de l'Escorial, a la península Ibèrica.

Capturats 3 ♂ i 1 ♀, La Retuerta, Pina d'Ebre (Saragossa), 10-VIII-1993, en excrements secs de conill, J. Blasco leg. Les espècies del gènere *Xyletinus* es desenvolupen, normalment, en excrements secs d'herbívors. Aquesta troballa amplia notablement la seva distribució íberomarroquina.

Subfamília Dorcatominae

Gènere *Stagetus* Wollaston, 1861

Stagetus franzi Español, 1969

Espècie descrita de Ketama, Rif (Marroc) i coneguda del Marroc, Algèria, Tunísia, Grècia, Àsia Menor i Síria (Español, 1969). Men-

cionada de la península Ibèrica (Espaniol, 1992) de la serra de Prades (Tarragona) i una ♀, amb dubtes, d'Artà (Mallorca).

Recol·lectats 1 ♂ i 1 ♀, Porquerisses (Barcelona), 18-VII-1991, sota escorça de *Platanus x hispanica*, A. Viñolas leg. Amb la configuració del cos i la de l'òrgan copulador idèntics al tipus de l'espècie.

Stagetus ferreri Espaniol, 1994

Espècie descrita amb 2 ♂, procedents de la Juncosa de Montmell (Tarragona), 14-XII-1991 i 5-III-1992, sota escorça de *Platanus x hispanica*, A. Viñolas leg.

Espècie propera morfològicament a *S. franzi*, però clarament diferenciada d'ella per la conformació de l'òrgan copulador (Espaniol, 1994). Aquesta espècie fou descrita posteriorment a la «Fauna Ibèrica de Anobiidae» (Espaniol, 1992), per la qual cosa s'adjunta addenda a la clau per a la identificació de les espècies ibèriques del gènere.

Clau de determinació de les espècies ibèriques del gènere *Stagetus*

- 1 Èlitres amb cal·lus humeral 2
- Èlitres sense cal·lus humeral 5
- 2 Èlitres amb estries fortament marcades de punts grossos i amb els intervals elitral subconvexos .....
..... *S. elongatus* (Mulsant & Rey)
- Èlitres amb estries finament marcades de punts petits i amb els intervals elitral plans 3
- 3 Cos curt; protòrax atenuat cap endavant ....
..... *S. pilula* (Aubé)
- Cos llarg; protòrax molt poc atenuat cap endavant 4
- 4 Cos paral·lel, amb la pubescència de la su-

perfície poc aparent; protòrax transvers ....
..... *S. franzi* Espaniol

– Cos subparal·lel, amb la pubescència de la superfície molt aparent; protòrax molt transvers ..... *S. ferreri* Espaniol

5 Edeagus amb els lòbuls dels pàramers molt desenvolupats, lòbul mitjà curt .....
..... *S. andalusiacus* (Aubé)

– Edeagus amb els pàramers sense indicis de lòbul, el mitjà llarg .....
..... *S. championi* (Schilsky)

Gènere *Dorcatoma* Herbst, 1972

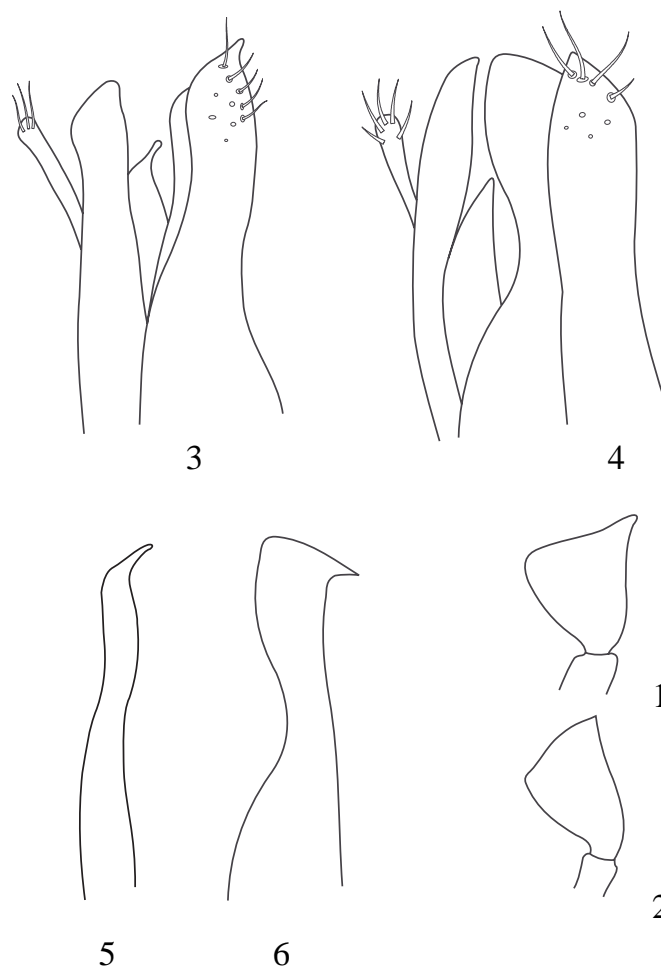
Dorcatoma agenjoi Espaniol, 1978 n. stat.
Dorcatoma vaulogeri agenjoi Espaniol, 1978.
Misc. Zool., 4(2): 82.

Espaniol (1978), en el seu treball sobre els *Dorcatoma* de la Mediterrània occidental, redescríu *D. vaulogeri* Pic, 1927, conegut d'Algèria i Tunísia, passen *D. bisulcata* Pic, 1927, a sinonímia de l'anterior. De la mateixa manera, considera com a bona subespècie *D. vaulogeri latior* Pic, 1927, descrita com una simple varietat i només coneguda del Marroc, basant-se en els caràcters diferencials de l'òrgan copulador. També va descriure *D. vaulogeri agenjoi* Espaniol, 1978, basant-se en la conformació de l'òrgan copulador amb uns exemplars dels voltants de Madrid i un de Pozuelo de Calatrava.

Amb l'obtenció de 3 ♂, de Rojals, Serra de Prades (Tarragona), 30-III-2002, procedents de fongs pertanyents al gènere *Fomes*, que creixen sobre un faig (*Fagus sylvatica*), i després de l'estudi de la genitália masculina i dels caràcters externs, es proposa *D. agenjoi* Espaniol, 1978 n. stat.

Diagnosi

Els caràcters fonamentals que el permeten separar *D. agenjoi* n. stat. de *D. vaulogeri*

FIGURES. 1-6. Últim artell dels palps maxil·lars: 1) *Dorcatoma vaulogeri* Pic, 1927; 2) *Dorcatoma agenjoï* Español, 1978, n. stat. Part apical de l'òrgan copulador, en visió dorsal; 3) *Dorcatoma vaulogeri* Pic, 1927; 4) *Dorcatoma agenjoï* Español, 1978, n. stat. Peça mitjana, oculta, de l'òrgan copulador; 5) *Dorcatoma vaulogeri* Pic, 1927; 6) *Dorcatoma agenjoï* Español, 1978, n. stat.

Last article of maxillary palps: 1) *Dorcatoma vaulogeri* Pic, 1927; 2) *Dorcatoma agenjoï* Español, 1978, n. stat. Aedeagus in dorsal view: 3) *Dorcatoma vaulogeri* Pic, 1927; 4) *Dorcatoma agenjoï* Español, 1978, n. stat. Median piece, hidden, of the aedeagus: 5) *Dorcatoma vaulogeri* Pic, 1927; 6) *Dorcatoma agenjoï* Español, 1978, n. stat.

són: cos de color vermellós fosc, amb una mitjana talla de 2,3 mm; conformació de l'últim artell dels palps maxil·lars segons figures 1-2; puntejat de la superfície elitral molt dens; conformació de l'òrgan copulador masculí segons figures 3-6.

Dorcatoma pontevedrensis Viñolas & Gayoso, 2002

Espècie descrita recentment per a la península Ibèrica, recol·lectada en el fong *Fomes fometarius*, que creixia sobre *Alnus glutinosa*, a la vall de l'Ulla (Pontevedra).

Mizodorcatoma dommeri (Rosenhauer, 1856)

Español (1978) situa *Dorcatoma dommeri* Rosenhauer, pel seus caràcters morfològics, en el gènere *Mizodorcatoma* Hayaashi, 1955, i dóna com a àrea de distribució França meridional, Còrsega, Itàlia, Tunísia, Algèria i el Marroc. Més tard, va ser citada per a la península Ibèrica (Español, 1992), dels voltants de Cadaqués (Girona), àrea que s'amplia notablement amb les localitzacions següents: 1 ♀, Montnegre (Barcelona), 10-VII-1992, a la llum UV, A. Viñolas leg.; 2 ♂, Montnegre (Barcelona), 12-VIII-1992, a la llum UV, M. Tomás leg.; 32 ♂♀, Constantí (Tarragona), 23-X-1998, procedents de fongs del gènere *Fomes* parasitant *Vitis vinifera*, A. Viñolas leg.; 16 ♂♀, Barradós (Vall d'Aran), 17-VII-2002, procedents de fongs del gènere *Fomes*, X. Jeremias leg.

Agraïments

S'agraeix a J. Blasco, X. Jeremias, M. Tomás i T. Yèlamos la cessió desinteressada per a estudi dels anòbids capturats a les diferents campanyes entomològiques.

Bibliografia

- BASELGA, A. & NOVOA, F. 1999. Dos Anobiidae (Coleoptera) nuevos para Galicia y la Península Ibérica. *Bol. Asoc. Esp. Ent.*, 23(3-4): 333.
- BASELGA, A. & NOVOA, F. 2000. Nuevas citas de Anobiidae (Coleoptera) de Galicia (Península Ibérica). *Bol. Asoc. Esp. Ent.*, 24(3-4): 211-212.
- ESPAÑOL, F. 1969. Notas sobre anóbidos. 35: Los *Stagetus* del Mediterráneo occidental. *Eos*, 44(1-4): 103-119.
- ESPAÑOL, F. 1978. Sobre algunos *Dorcatoma* del Mediterráneo occidental (Col. Anobiidae, nota 86). *Misc. Zool.*, 4(2): 77-85.
- ESPAÑOL, F. 1992. *Coleoptera Anobiidae*. In: *Fauna Ibérica*, vol. 2 (Ramos, M.A. et al. Ed.). Museo Nacional de Ciencias Naturales. CSIC. Madrid. 195 p.
- ESPAÑOL, F. 1994. Anobiidae (Coleoptera) de la fauna ibero-marroquí, con una nueva especie de *Stagetus* Wollaston, 1861. *Misc. Zool.*, 17: 149-152.
- LÓPEZ-COLÓN, J.I. 2001. Algunos datos corológicos sobre anóbidos Ibéricos (Coleoptera, Anobiidae). *Bol. S.E.A.*, 28: 115-166.
- NOVOA, F. & BASELGA, A. 2000. A New Species of *Ernobius* Thomson (Coleoptera: Anobiidae: Ernobiiinae) from the Cíes Islands, Spain. *The Coleopterists Bulletin*, 54(3): 403-407.
- VIÑOLAS, A. & GAYOSO, A. 2002. *Dorcatoma pontevedrensis* n. sp. de Galicia (Coleoptera, Anobiidae, Dorcatominae). *Sess. Conj. Ent. ICHN-SCL*, 12 (en premsa).